

Kritik mot Överförmyndarnämnden i Lunds kommun för bristande motivering av ett beslut om entledigande av en god man m.m.

Beslutet i korthet: Överförmyndarnämnden får kritik för

1. att ett beslut om att entlediga en god man inte var motiverat på det sätt som lagen föreskriver, och
2. att ett föreläggande till den gode mannen var svårbegripligt.

Bakgrund

Den 19 juni 2013 förordnades AA som god man för sin far, BB. Den 10 december 2013 fattade Överförmyndarnämnden i Lunds kommun (överförmyndarnämnden) ett beslut där det stod bl.a. följande:

Sammanfattning

AA har inkommit med en förteckning där hon tagit upp fastigheten [X] som en av huvudmannens tillgångar. Av förteckningen framgick att huvudmannen ägde hälften av fastigheten vid förordnandedagen. AA har också skickat in en bouppteckning med förrättningsdag den 13 juni 2013, som registrerades hos Skatteverket i augusti 2013. Av denna bouppteckning framgick att huvudmannen var ensam dödsbodelägare i dödsboet efter hustrun CC och att han därför stod att arva den andra hälften av ovan nämnda fastighet.

AA har efter Överförmyndarnämndens begäran inkommit med nya uppgifter avseende ägarförhållandena kring fastigheten [X] där det framgår att AA och hennes syster sedan den 2 september 2013 äger ¼ del vardera av fastigheten. Hon har också skickat in gåvobrev där det framgår att BB har skänkt sin del av fastigheten till AA och hennes syster och att han helt har avstått ifrån tillgångarna efter CC:s dödsbo, till förmån för dottrarna. Av läkarintyget som låg till grund för tingsrättens bedömning och som utfärdades den 19 april 2013 framgick att BB har tilltagande minnesnedsättning initialt av närminne men också senare av fjärminne. Han saknar helt uppfattning om sin egen ekonomi och har behövt omfattande stöd av närstående för att kunna klara sig i vardagen de senaste åren. Av läkarintyget framgår också att han inte förstår innebörden av godmanskap.

Det är därför oklart om BB förstår innebörden av dessa rättshandlingar. Att AA som god man tar emot en gåva ifrån BB som är hennes huvudman innebär också en jävssituation.

Gode mannen har fått möjlighet att yttra sig och inkommit med ett skriftligt yttrande. Hon uppger att det var hennes fars och mors vilja att överlåta fastigheten till AA och hennes syster DD. Modern insjuknade i slutet på mars och

avled kort därefter. Inga dokument hann skrivas innan dess. BB ska ha uttryckt att han inte vill att fastigheten ska säljas. AA uppger att hon och hennes syster gjorde en överenskommelse med BB i samband med att hans hustru avled. Överenskommelsen innebar att de skulle stå för ¼-del av ägandet vardera och han äga halva fastigheten. Detta för att kunna fullfölja reparationer som var nödvändiga och tidigare avtalade med ett byggföretag. AA har själv sålt sin bostadsrätt och flyttat in i fastigheten. Hon skriver också att hon anser att hon är den som bäst kan ta tillvara på BB:s intressen och om hon entledigas från uppdraget så begär hon att godmanskapet ska upphöra.

Överförmyndarnämndens beslut

att entlediga AA ifrån uppdraget som god man för BB, så snart en ny kan utses.

AA överklagade beslutet och den 28 mars 2014 upphävde Lunds tingsrätt överförmyndarnämndens beslut.

Anmälan

AA:s anmälan kom in till JO den 12 augusti 2014. I anmälan framförde AA klagomål mot överförmyndarnämnden och anförde bl.a. att överförmyndarnämnden i samband med entledigandet försökte ”måla upp” en bild som inte stämde överens med verkligheten. Vidare gjorde hon gällande att överförmyndarnämnden hade skickat henne en begäran om yttrande som bara innehöll lagtext och som hon därmed inte förstod.

Utredning

Inledningsvis inhämtades och granskades handlingar. Vid granskningen framkom att överförmyndarnämnden den 27 mars 2014 hade skickat en begäran om yttrande till AA med bl.a. följande innehåll:

Saken; Anmärkning mot förvaltning enligt föräldrabalken 16 kap 5

På grund av överlåtelse av fastighet samt avstående från arv.

Lagtext

Om överförmyndaren vid granskningen eller annars finner anledning att rikta anmärkning mot förvaltningen, skall ställföreträdaren, enligt föräldrabalken 16 kap 5 §, ges tillfälle att yttra sig inom den tid som överförmyndaren bestämmer. Om ett yttrande inte lämnas inom förelagd tid eller om överförmyndaren anser att yttrandet inte är tillfredställande skall anteckning om anmärkningen göras på den granskade handlingen. Överförmyndaren skall även genast pröva om beslut enligt någon bestämmelse i 13 eller 14 kap. behöver meddelas eller om ställföreträdaren bör entledigas eller någon annan åtgärd vidtas. Ställföreträdaren skall underrättas om en sådan anteckning och om vidtagen åtgärd.

Innan överförmyndaren tar ställning till om anmärkning skall riktas mot Er förvaltning får Ni tillfälle att yttra Er i saken. Yttrandet skall vara skriftlig och skall ha kommit in till överförmyndaren senast 2014-04-14. Om Ni väljer att inte yttra Er kommer överförmyndaren ändå att fatta beslut i frågan.

Överförmyndaren får också upplysningsvis erinra om att en anmärkning kommer att delges den som efter avslutat godmanskap är behörig att ta emot Era redovisningshandlingar och kan då komma att påverka ställningstagandet om eventuell skadeståndstalan.

Med anledning av denna begäran om yttrande vände sig AA till överförmyndarnämnden och begärde ett förtydligande. Den 3 april 2014 skickade en tjänsteman ett e-postmeddelande till AA med följande innehåll:

Förtydligande ang önskemål om yttrande

Överförmyndarnämnden överväger att granska din årsräkning med anmärkning eftersom din far under året gett bort halva sin fastighet i gåva till dig och din syster samt att han har avstått från arv ifrån sin avlidna hustru. Överförmyndarnämndens uppfattning är att du inte har förvaltat din fars tillgångar på ett korrekt sätt då detta förfaringssätt inte är förenligt med föräldrabalkens regler. Du har redan yttrat dig över detta, men överförmyndarnämnden får inte fatta beslut om att anmärka på din förvaltning utan att du ges möjlighet att yttra dig i denna fråga på nytt. Om du vill yttra dig, skriver du till överförmyndarnämnden. Om du inte har något ytterligare att tillägga kan du skriva detta och hänvisa till dina tidigare yttranden.

Därefter begärde JO att överförmyndarnämnden skulle lämna upplysningar om handläggningen och ge sin bedömning av den när det gäller

1. hur överförmyndarnämndens beslut den 10 december 2013 förhåller sig till föräldrabalkens bestämmelser om entledigande av god man och förvaltningslagens bestämmelser om myndigheters skyldighet att motivera slutliga beslut
2. hur överförmyndarnämnden hade utformat sitt föreläggande och sitt förtydligande av granskningen av AA:s årsräkning.

Den 4 november 2014 beslutade överförmyndarnämnden att skicka ett yttrande till JO med bl.a. följande innehåll:

Orsaken till att Överförmyndarnämnden entledigade AA från uppdraget var att det kom till Överförmyndarnämndens kännedom att BB avstått från sitt arv samt gett hälften av sin fastighet i gåva till AA och hennes syster DD. Handlingarna var underskrivna av huvudmannen själv men av läkarintyget som låg till grund för anordnandet av godmanskap och som utfärdades den 19 april 2013 framgick att BB hade tilltagande minnesnedsättning initialt av närminne men också senare av fjärminne. Han saknade helt uppfattning om sin egen ekonomi och hade behövt omfattande stöd av närstående för att kunna klara sig i vardagen de senaste åren. Av läkarintyget framgick också att han inte förstod innebörden av godmanskap. Överförmyndarnämnden bedömde därför att det var oklart om BB förstått innebörden av rättshandlingarna. Det bedömdes inte lämpligt att AA låtit BB underteckna handlingarna med hänsyn till hans tillstånd. Att AA som god man tog emot en gåva ifrån BB som var hennes huvudman innebar också en jävssituation. AA bedömdes med hänsyn till detta som olämplig att vara god man till BB.

Enligt 20 § förvaltningslagen skall ett beslut varigenom en myndighet avgör ett ärende innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Överförmyndarnämnden borde med hänsyn till detta ha motiverat beslutet om att entlediga AA. Överförmyndarnämnden har sett över sina handläggningsrutiner och kommer i framtiden att se till att inte motiveringar till besluten utelämnas.

Av 16 kap. 5 § föräldrabalken framgår att om överförmyndaren vid granskningen eller annars finner anledning att rikta anmärkning mot förvaltningen, skall ställföreträdaren ges tillfälle att yttra sig inom den tid som överförmyndaren bestämmer. Enligt 7 § förvaltningslagen skall myndigheten sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt. Den gode mannens roll är att bevaka huvudmannens intresse och förvalta hans egendom. Med hänsyn till att tillgångar skrevs över på AA och

hennes syster under 2013 fann överförmyndarnämnden anledning att rikta anmärkning mot hur AA förvaltat BB:s tillgångar. Hon bereddes därför tillfälle att yttra sig. Överförmyndarnämnden har i efterhand uppmärksammat att föreläggandet om yttrande inför anmärkning borde ha formulerats på ett tydligare sätt. Överförmyndarnämnden kommer fortsättningsvis att se över formuleringen av sådana förelägganden. AA hörde av sig till Överförmyndarnämnden per e-post och Överförmyndarnämnden har i ett svar per e-post förtydligt vad hon ska yttra sig över. AA har därefter vid personligt sammanträffande med handläggaren av ärendet beviljats anstånd att inkomma med yttrande till den 14 juni 2014. Det är olyckligt om AA inte anser sig ha fått tillräckligt klargörande besked om vad hon ska yttra sig över.

AA kommenterade remissvaret.

Rättslig reglering

Entledigande av en god man m.m.

Av 11 kap. 20 § föräldrabalken, FB, framgår att en god man som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag – och som på grund av detta är olämplig för uppdraget – ska entledigas. Den gode mannen ska också entledigas om han eller hon av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha sitt uppdrag. Beslutet om entledigande fattas av överförmyndaren, och normalt fattas två beslut samtidigt: dels ett beslut om att entlediga den gode mannen, dels ett beslut om att förordna en ny god man. Om ett slutligt beslut om entledigande inte kan ges omedelbart, anges i paragrafens andra stycke att överförmyndaren får besluta att den gode mannen ska skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmålet skulle medföra fara för den som godmanskapet avser (ett s.k. interimistiskt beslut).

I 7 § förvaltningslagen (1986:223), FL, står det att varje ärende där någon enskild person är part ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Myndigheten ska sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt. Även på andra sätt ska myndigheten underlätta för den enskilde att ha med myndigheten att göra.

Enligt 20 § FL ska ett beslut där en myndighet avgör ett ärende innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Skälen får dock utelämnas helt eller delvis i vissa situationer, bl.a. om beslutet inte går någon part emot, om det av någon annan anledning är uppenbart obehövt att upplysa om skälen eller om ärendet är så brådskande att det inte finns tid att utforma skälen.

Kravet på att en myndighet ska motivera sina beslut har som syfte att garantera att ärendena prövas på ett omsorgsfullt, sakligt och enhetligt sätt. Att myndigheten motiverar sina beslut innebär även att det är lättare för parter och andra att förstå besluten, kontrollera att besluten är riktiga och bedöma om det kan löna sig att överklaga besluten (se Hellners och Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, tredje uppl., 2010, s. 231). Motiveringsplikten innebär att en myndighet i sina beslut är skyldig att redovisa ”hjärtpunkterna” i skälen. Även

om man inte kan begära att en förvaltningsmyndighets beslut ska efterlikna domstolarnas domar, måste besluten göra det begripligt för parterna vilka faktiska förhållanden som är avgörande, vilka rättsregler som är tillämpliga och hur myndigheten har resonerat på de punkter där meningarna kan gå isär (se Hellners och Malmqvist, a.a., s. 237).

Överförmyndarens granskning av en god mans förvaltning

Enligt 16 kap. 3 § första stycket FB ska överförmyndaren granska gode mäns verksamhet med ledning av de förteckningar, årsräkningar, sluträkningar samt andra handlingar och uppgifter angående förvaltningen som har lämnats in. Av 5 § första stycket i samma kapitel framgår att om överförmyndaren vid granskningen eller på annat sätt finner anledning att rikta anmärkning mot förvaltningen, ska den gode mannen ges tillfälle att yttra sig. I paragrafens andra stycke anges bl.a. att om den gode mannen inte yttrar sig i tid ska en anteckning om anmärkningen göras på den granskade handlingen.

Syftet med att låta den gode mannen yttra sig är att han eller hon ska ges möjlighet att ge sin syn på saken och komma in med eventuella kompletteringar. Yttrandet fyller därmed en viktig funktion i att reda ut eventuella missförstånd och oklarheter så att överförmyndaren inte riktar anmärkningar mot förvaltningen på felaktiga grunder.

Bedömning

Överförmyndarnämndens beslut den 10 december 2013

Enligt 20 § FL har överförmyndarnämnden haft en skyldighet att i beslutet ange de skäl som har bestämt utgången. Det betyder att beslutet skulle ha innehållit ett besked om att nämnden ansåg att AA inte var lämplig för sitt uppdrag och varför nämnden gjorde den bedömningen. Detta går emellertid inte att utläsa av nämndens beslut och beslutet är därför inte motiverat på det sätt som föreskrivs i 20 § FL.

Utformningen av överförmyndarnämndens föreläggande

Den begäran om yttrande som överförmyndarnämnden skickade till AA är otydligt formulerad. Som AA har angett i sin anmälan till JO innehöll föreläggandet i stort sett enbart lagtext. De rubriker som har angetts på föreläggandet kan ge viss ledning i fråga om vad som gjorde att överförmyndarnämnden övervägde en anmärkning. Detta har emellertid inte varit tillräckligt. Föreläggandet är svårbegripligt och stämmer alltså inte med regleringen i 7 § FL.

Sammanfattning

Det jag har redovisat ovan innebär att jag har noterat brister såväl i motiveringen av överförmyndarnämndens beslut som i utformningen av föreläggandet till AA. Överförmyndarnämnden förtjänar kritik för detta.

Vad som i övrigt förekommit i ärendet ger inte anledning till någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Länsstyrelsen i Skåne län utövar tillsyn över Överförmyndarnämnden i Lunds kommun. Ett exemplar av detta beslut ska därför skickas till länsstyrelsen.

Ärendet avslutas.